

UTRECHTSCH E OVERLEVERINGEN.

XIII. De stichting der St. Mariakerk.

„De keizer Henrik IV, hebbende in zijn gezelschap den Utrechtschen bisschop Conradus, was in 't jaar 1076 naar Italie gereist; niet om de kerken te beoorlogen: maar om de wederspanningheit der Milaneezen te beteugelen. In dezen tocht is het geschiedt dat de soldaaten zekere kerk van O. L. Vrouw, staande bij de muuren van Milanen, afgebrandt hebben. Zoo heeft Conradus dan, om den hemel voor deze verongelijkinge te voldoen, belooft dat hij een nieuwe kerk voor de H. Maagd zoude timmeren. Hij heeft het ook, zoo ras als 't hem mogelijk was, volbragt: en heeft te Utrecht, bij de stads muuren, een kerk van het zelfde maakzel en dezelfde gedaante laten bouwen. De keizer en de bisschop hebben de nieuwe kerk met inkomsten voorzien; dewelke metter tijd door de mildaaidigheit der geloovigen zijn vermeerdert.

„Deze gansche geschiedenis is in eenige Latijnsche veerzen begreepen; dewelke noch tegenwoordig bij het koor op de pylaaren der kerke gesneeden staan" ¹⁾).

De bovenstaande mededeeling, dat de kerk omstreeks 1080 door Coenraad van Zwaben, die van 1075 tot 1099 bisschop van Utrecht was, werd gesticht, wordt bevestigd door een brief, die in het in 1088 gehouden kapittel van den Dom te Utrecht werd overgelegd. Door dien brief werden eenige ordonnantiën en priviligiën, die al ten gunste der Utrechtsche kerk bestonden, bekrachtigd en verklaarde de bisschop zelf, dat de kerk van de allerverhevenste maagd Maria door hem gesticht en verder begiftigd was. Die bekrachtiging geschiedde in het bijzijn van Hendrik IV (geb. 1050, gest. 1106), Roomsche-Duitsche keizer van 1056 tot 1105, en van de bisschoppen van Keulen, Trier, Halberstadt en Münster ²⁾).

Voor het overige mag echter aan de juistheid der mededeeling getwijfeld worden, omdat Milaan nooit door de troepen van Hendrik IV werd gebrandschat, geen enkel bericht daaromtrent in de annalen der stad is te vinden.

Wel vermeldt de geschiedenis de verwoesting van Milaan in later tijd, waarbij een anderen Roomsche-Duitsche keizer betrokken was en waarvan verhaald wordt in een kroniek, die in het begin der 14de eeuw werd samengesteld door een geestelijke, die slechts onder zijn eigen aanduiding van „clerc uten laghen landen bi der see" bekend is: „Een tyt hier nae gevielt, dat keyser Vrederick die stad van Melanen wan ende verbrandze ende werp die muren neder. Daer vercreech op die tijt die bisschop van Coelen van den keyser om zyns dienst wille, alsoe hy mede in den reyse was, der heiliger drie coningen lichamen, die daer lagen, ende brochtse tot Cuelen. Ende die biscop van Utrecht, die oic mede in des keyzers reyse was, vercreegh die lichamen van sinte Ponciaen, ende van

sinte Agniete, d'een acht dagen naden anderen; dat men zeeder die tyt jaerlicx aangehouden heeft als van Ponsen ende van Angen" 3).

De middeleeuwsche kroniekschrijver doelt hier op den krijgstocht van Frederik I Barbarossa in 1160—1162, die toen voor de derde maal naar Italië was getrokken, om de keizerlijke macht te herstellen. Het telkens weer opkomend verzet der Lombardische steden werd van Milaan uit geleid en het keizerlijke leger moest dus steeds met de onderwerping van deze machtige en rijke stad beginnen. De eerste maal, na de inneming in 1154, volstond de keizer met den ban over Milaan uit te spreken, de tweede maal, in 1158, was hij nog tevreden met de volledige erkenning zijner oppermacht, maar de derde keer, nadat de stad na een beleg van langer dan een jaar op 1 Maart 1162 veroverd was, werd de bevolking uitgedreven en de stad geheel verwoest. Slechts de kerken werden gespaard, maar ze werden van al haar kostbaarheden beroofd.

De bisschop, die den keizer steunde en met zijn leger volgde, was Godefridus van Rhenen, die van 1156 tot 1177 aan het hoofd der Utrechtsche kerk stond.

Tusschen den inhoud der beide verhalen bestaat wel eenige verwantschap en het heeft er allen schijn van, dat de indrukwekkende gebeurtenis van 1162 aan de allengs vervaagde geschiedenis van het ontstaan der Mariakerk, bijna een eeuw tevoren, vergroeid is. De eenvoudige toedracht der kerkestichting verkreeg daardoor een toelichting, die de behoefte aan romantiek bevredigde en gaf het verhaal een vorm, die geschikt was om door den volksmond te worden overgeleverd. E.

1) Historie ofte beschryving van 't Utrechtsche bisdom, ... Dl. I. Van de oudheeden en gestichten der stad Utrecht. Uyt het Latijn vertaald, en met aantekeningen opgehelderd door H[eu]ssen en v[an] R[ijn]. Leiden, 1719. 8°. Blz. 210—211.

2) Batavia sacra, of kerkelyke historie van Batavia ... Dl. II. Antwerpen, 1716. 8°. Blz. 21—25.

3) Chronyk van Holland, van den klerk uit de laage landen by der zee ... Met eenige aantekeningen zoo van P. Scriverius als van den uitgeever [F. van Mieris]. Leyden, 1740. 4°. Blz. 69. — Kronijk van Holland van een ongenoemden geestelijke ... (Werken uitgegeven door het Historisch genootschap N.R. no. 6). Utrecht, 1867. 8°. Blz. 55.

KLEINE MEDEDEELINGEN.

Palmzondag in Utrecht. — In de reeks Folkloristische studies, die bij de N.V. A. Oosthoek's uitgevers-maatschappij te Utrecht zal worden uitgegeven, is als eerste deel een studie van mej. dr. C. C. van de Graft over

„Palmzondag” (1938, 88 blzn. met 46 afbn. en 1 kaart. 8°) verschenen, een aantrekkelijk boekje met tal van mooie afbeeldingen, met de melodieën van de versjes, die nog hier en daar worden gezongen, in notenschrift, en met